

relativismens diktatur var velgørende, mens Pave Frans ironisk nok er blevet populær, fordi han taler mod den sociale ulighed, er klimabekymret og migrantionspositiv. Peters efterfølger forfølger verdens sager, og så skal man heller ikke fattes verdens ros. Klimaet i vores hænder og ingen grænser for folkevandringen. Det er noget, som vækker genklang i de rette kredse, mens godhedens konsekvenser og barske realiteter ikke tynger slige moralprædikanter.

Nu var pave Frans så fornyligt i Lund Domkirke, inviteret af Det Lutherske Verdensforbund for at markere reformationsjubilæet. Retteligt kan paven kun fejre reformationen ved at nedlægge sit embede, men det skete som bekendt ikke under den storladne gudstjeneste i Lund. I Lund Stift har de i øvrigt vedtaget, at Gud ikke længere skal være hankøn, og det/den bør heller ikke tiltales Herren. Det vidste paven vist ikke, for han sagde faktisk "Herren" i sin tale. Eller så var han bare ligeglad, og det ville tjene ham til ære. (I Jyllandspostens leder om pavebesøget kunne man ellers læse, at paven trådte ind i "en ærkelutersk domkirke". Det var måske ment historisk).

Under sit besøg udtalte Pave Frans bl.a., at "vi har nu chancen for at råde bod på en etape i vores historie og overvinde de kontroverser og misforståelser, der ofte har forhindret os i at forstå hinanden". Det lyder jo pænt, men det er overfladisk snak. Bevares, man kan misforstå og tegne karikaturer af hinanden, men det er ikke et forståelsesproblem, som splitter den katolske og den lutherske kirke. Det er en dybtgående teologisk modsætning, som burde vedgås med samme frimodighed, som Luther i sin tid vedgik det fælles kristen-gods. Det er således ikke en misforståelse, at der læres således om paveembedet: "Når den romerske pave taler ex cathedra, det vil sige: når han varetager sit embede som hele kristenhedens hyrde og lærer og med

højeste apostoliske autoritet definerer en lære angående tro og livsførelse, som skal antages af hele kirken, da besidder han i kraft af den guddommelige bistand, som er ham forjættet i den salige Peter, den ufejlbarlighed, som den guddommelige forløser vil udruste sin kirke med, når den fastsætter en lære angående tro og livsførelse. Derfor er den romerske paves definitioner uomstødelige og uforanderlige i kraft af sig selv, ikke i kraft af kirkens tilslutning". (Pastor Aeternus Art. 9).

Det er mildest talt store ord. Pavens definitioner er uomstødelige og uforanderlige i kraft af sig selv. (ex sese). De sakrosankte definitioner, som kræves antaget af hele kirken, kræver ikke kirkens tilslutning, og de kræver i princippet heller ikke bibelsk begrundelse, selv om den måske kommer med den guddommelige bistand, som paven angiveligt kan forlade sig på, når han sætter sig bag lærekateteret. Apostlen Paulus stod engang op og anklagede Peter, som kaldes den første pave, for ikke at gå "lige fremad efter evangeliets sandhed". Det var heldigt, at Peter ikke sad ex cathedra, da han ikke ville sammen spise sammen med de uomskårne i Antiokia, så var Paulus blevet ekskommunikeret. Vel hævder romerkirken ikke, at paven i almindelighed er ufejlbarlig. Paven regnes skam for et skrøbeligt menneske, men det ændrer ikke ved, at skrøbeligheden også er ophævet i den stormægtige embedsteologi.

Det var Karl Barth, som skrev, at en kirke, som udgiver sine beslutninger for at være ufejlbarlige "kan begå uforbederlige fejltagelser". Ingen kirke er skånet for teologiske fejltagelser og - greb, sandelig heller ikke folkekirken, men gøres fejltagelserne forpligtende og forlenes de med ufejlbarlighed, bliver de unægtelig svære at leve med og komme til livs. Reformationen erstatter ikke embedsautoriteten med autoritetsløs lalleværk, men fremhæver ordets autoritet. Straks kan der spørges,

hvem der så har autoriteten til at fastslå den rette udlægning? I den sag kan vi ikke henvise til nogen pave, men kun til Helligånden, som oplyser de troendes hjerter. Det er indrømmet en vovelig affære - sværmerene hævder altid at være Helligåndens fortrolige - men så må ånderne prøves på ordet.

Er folkekirken til fals for kulturen, er romerkirken til fals for sin tradition. Paven kan ikke fejre reformationen uden at komme i modsætning til sit eget embede, men kan vi fejre reformationen uden at komme i modsætning til magt og meget i folkekirken?

Jesper Bacher

EVERSHARP

Wigh-Poulsens politiske rådgiver fundet!

Det er nu officielt, at Aarhus-biskoppen Henrik Wigh-Poulsen har ansat top-socialdemokraten Mogens Lykketoft som politisk rådgiver. "Som evangelisk-luthersk, dansk biskop skal jeg jo rådgive danskerne om alt fra dobbeltkrogede tankskibe til EU-spørgsmål, og derfor er det rart at have en erfaren socialdemokrat i ryggen," udtaler biskoppen til Eversharp. Afsøringen af Mogens Lykketofts arbejde i stiftet kom frem i forbindelse med valget af Donald Trump til amerikansk præsident den 8. november 2016. Tidligt om morgenen den 9. november udtalte Mogens Lykketoft sig således til Fyens Stiftstidende: "Det er et rystende og skræmmende udfald, som vi i dette øjeblik ikke kan se alle konsekvenserne af. Jeg kan se et meget, meget stærkt behov for, at europæerne rykker sammen igen". Efter morgenbriefingen i bispegården kommenterede Henrik Wigh-Poulsen situationen helt i overensstemmelse med sin nye rådgiver til Kristeligt Dagblad: "Det er jo angstfremkaldende at se det i et land, som vi tidligere har regnet som en fast allieret. Det betyder også, at vi kommer tættere på Putin og Erdogan, og så skal Europa samle sig politisk".

Vi ønsker Wigh-Poulsen tillykke med valget af rådgiver og ser frem til flere gode socialdemokratiske analyser og opfordringer til tættere EU-samarbejde fra bispegården i Aarhus.

MR

CLAUS THOMAS NIELSEN:

De Trinitate II I begyndelsen skabte Gud

For dem, der ikke var til stede her på sommermødet i 2015, vil jeg kort forklare, at jeg hver gang begynder disse trinitate-foredrag med at oplæse Athanasianum. Athanasianum er den lange og præcise udfoldelse af folkekirkens trosbekendelser. Den siger nøjagtigt det samme som dåbsbekendelsen, Apostolikum, og gudstjenestebekendelsen, Nikænum, blot mere udfoldet, således at de metafysiske og soteriologiske implikationer af bekendelsen træder tydeligere frem.

Er man en del af folkekirkens fællesskab, så må man med nødvendighed for det første finde Athanasianum sand og for det andet finde, at den er i klar overensstemmelse med den verdensanskuelse, den livsanskuelse og den teologi, man finder udfoldet i Den hellige Skrift. Luther skrev da også om Athanasianum, at næstefter Bibelen er den den herligste og vigtigste tekst, der findes, og det skrev Luther netop, fordi han fandt, at intet andet skrift er i så nøje overensstemmelse med Bibelen, som Athanasianum er det. Er man uenig med Luther i dette, er man uenig med ham i stort set alt. Athanasianum lyder:

Enhver som vil frelses, må frem for alt have den katolske tro. Enhver som ikke bevarer den hel og uforfalsket, vil uden tvivl gå evig fortabt.

Men dette er den katolske tro, at vi ærer en Gud i en trehed og treheden i en enhed uden at sammenblande personerne eller adskille væsenet.

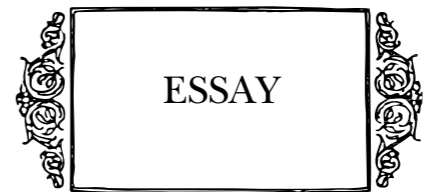
Faderens person er nemlig en for sig, Sønnens en for sig, Helligåndens en for sig. Men Faderens Sønnens og

Helligåndens guddom er een, deres herlighed er lige stor, deres majestæt lige evig.

Som Faderen er, sådan er Sønnen og sådan er Helligånden.

Faderen er uskabt, Sønnen er uskabt, Helligånden er uskabt.

Faderen er umålelig, Sønnen er umålelig, Helligånden er umålelig. Faderen er evig, Sønnen er evig, Helligånden er

evig.

Og dog er der ikke tre, som er evige, men een som er evig, ligesom der ikke er tre, som er uskabte, eller tre, som er umålelige.

I lige måde er Faderen almægtig, Sønnen almægtig, og Helligånden almægtig, og dog er der ikke tre som er almægtige, men een som er almægtig.

På samme måde er Faderen Gud, Sønnen Gud og Helligånden Gud, og dog er der ikke tre guder, men een Gud.

På samme måde er Faderen Herre, Sønnen Herre og Helligånden Herre, og dog er der ikke tre Herrer, men een Herre.

Thi ligesom vi ifølge den kristelige sandhed nødes til at bekende hver enkelt person for sig som Gud og Herre, således forbyder den katolske tro os at tale om tre Guder eller tre Herrer.

Faderen er ikke dannet eller skabt eller født af nogen. Sønnen er af Faderen alene, ikke dannet eller skabt, men født.

Helligånden er af Faderen og Sønnen, ikke dannet eller skabt eller født, men udgår fra dem.

Der er altså een Fader, ikke tre fædre, een Søn ikke tre Sønner, een Helligånd, ikke tre Helligånder.

Og i denne trehed er intet tidligere eller senere, intet større eller mindre, men alle tre personer er indbyrdes lige evige og lige store, således at i alle ting både treheden, som allerede forhen er sagt, bør æres i enheden, og enheden i treheden.

Den, som altså vil frelses, må mene således om treenigheden.

Men det er nødvendigt for den evige frelse, at han også ærligt tror på vor Herre Jesu Kristi menneskevordelse.

Det er altså den rette tro, at vi tror og bekender, at vor Herre Jesus Kristus, Guds Søn, er Gud og menneske, Gud, født af Faderens væsen før tiderne, og menneske, født af moderens væsen i tiden, fuldkommen Gud, fuldkomment menneske, bestående af en fornuftig sjæl og menneskeligt kød, Faderen lig efter sin guddommelige natur, ringere end Faderen efter sin menneskelige.

Endskønt han er Gud og menneske, er han dog ikke to, men een Kristus, een, ikke ved den guddommelige naturs forvandling til kød, men ved den menneskelige naturs indoptagelse i Gud, i det hele een, ikke ved væsenets sammenblanding, men ved personens enhed, thi ligesom den fornuftige sjæl og kødet er eet menneske, således er Gud og menneske een Kristus, som led for vor frelse, nedfor til helvede, opstod på tredje dag fra de døde, opfor til himlene, sidder ved Gud Faders den almægtiges højre hånd, derfra han skal komme for at dømme levende og døde.

Ved hans komme skal alle mennesker opstå med deres legemer, og de skal aflægge regnskab for deres gerninger, og de, som har gjort godt, skal gå ind i det evige liv, men de, som har gjort ondt, til den evige ild.

Dette er den katolske tro, og hvis nogen ikke tror den ærligt og fast, vil han ikke kunne blive frelst.

AMEN

*

220 km. nørøst for Bagdad ligger byen Mosul. Mosul blev den 10. juni 2014 erobret af Isil-kalifatet med deltagelse af tusindvis af unge mænd og kvinder med vesteuropæiske statsborgerskaber.

Også en stor gruppe velintegrerede og universitetsudannede unge mænd og kvinder af den slags de yngre blandt tilhørerne her i salen har gået i skole med og oplevet som ganske normale og velintegrerede. Og det er ganske korrekt: Det eneste særlige ved dem er, at de er muslimer.

Før erobringen havde Mosul 2,5 millioner indbyggere, og på trods af 1500 års folkemord og forfølgelser, senest de 300.000 kristne som blev systematisk udryddet af osmanerne samtidig med det armenske folkemord, og Saddam Husseins Lenin-inspirerede folkeflytninger af sunni-muslimer til området – et område som hidtil havde været assyrisk-kristent domineret – var en stor del af befolkningen i Mosul i 2014 stadig kristne. Mosul havde da været assyrisk i 4-5000 år og kristent i 2000 år. Assyrerne var nemlig det første folkeslag i verden, der som folk blev kristent. Kristnet, siger kilderne, af disciplene Thomas og Thaddæus. Ganske kort efter Jesu opstandelse.

De 4000 år for det assyriske folk og de 2000 år for den assyriske kirke, kom til en brat afslutning torsdag den 17. juli 2014, da det islamske kalifat 5 uger efter erobringen udstedte et dekret. Et dekret som naturligvis er i nøje overensstemmelse med profetens lære i koranen og i hadith om, hvordan muslimer skal behandle kristne.

Dekretet gav de stadigt levende standhaftige kristne i Mosul tre valgmuligheder. Den første mulighed var at omvende sig til islam. (Det var der en del, der gjorde for så dagen efter at erfare, at nu de

var omvendte, kunne deres 10-årige døtre blive lovformelig gift med muslimske krigere.)

Den anden mulighed var at få frataget alle borgerrettigheder, men midlertidigt få lov til at beholde livet ved at blive retsløse dhimmier eller slaver. Den tredje mulighed var at aflevere alle id-pairer, forlade byen og vandre ud af kalifatets område. Dekretet har stort set tømt Irak for assyrere og for kristne.

(Det bør for en ordens skyld understreges, at Koranen ikke kræver, at muslimer nødvendigvis skal give kristne disse valg. De muslimske herrer har til enhver tid ret til at slå kristne ihjel. At lade jøder eller kristne beholde livet til gengæld for deres underkastelse er for alle rettro muslimer kun en subsidiær valgmulighed. Dekretet var således usædvanligt mildt og udsprang formentlig af, at slavemarkederne allerede var overfyldte.)

I løbet af én nat i juli 2014 blev Mosul nu tømt for sine 200 tusind tilbageværende kristne indbyggere og kun et par uger efter denne endelige udslættelse af den assyrisk og kaldæiske kirke sprang Islamisk Stat logisk nok helligdommen, der indeholdt profeten Jonas' grav i luften.

Den tidligere kristne kirke med profetens Jonas' grav var godt nok for århundreder siden blevet forvandlet til Moske, men så røg moskeen blot med i købet sammen med Jonas. Moskeen var shiamuslimsk, så det var tilmed to fluer med ét smæk.

*

Nu er det jo i disse tider dagligdag, at kristne myrdes i titusindvis og fordrives i hundredtusindvis, så det der fangede min interesse ved nyheden i sommeren 2014 var, må jeg indrømme, hverken masseudryddelsen, fordrivelserne eller gravkammerets itusprængning, men selve det, at der åbenbart eksisterer en gammel viden om, at Jonas grav var i Mosul. Hvordan kunne det dog være?

Det kunne det, fandt jeg ud af,

fordi byen i oldtiden hed Nineve og altså var den by, som Jonas prædikede omvendelse for efter at have forsøgt at flygte fra sit kald. I første omgang omvendte byen sig som bekendt, men den gik senere atter ind på de veje, Herren afskyr, og blev, 200 år efter Jonas, i året 612 f.Kr. udslettet.

Nineve var det assyriske riges hovedstad og var lige frem til byens udslættelse i 612 f.Kr., under sine egne undertvungne folkeslags samlede oprør, verdens største og rigeste by.

Stadig i 1400-tallet efter Jesu fødsel var området stort set rent assyrisk og rent kristent.

Desværre dog tilhørende den kætterske kristne retning nestorianismen. Et kætteri som bliver entydigt fordømt af vesterlandsk kristendom, også indirekte i f.eks. den danske folkekirkes bekendelse, som vi netop har hørt.

Den nestorianske kirkes grundlægger, teologen Nestorius, ville f.eks. ikke bruge den korrekte betegnelse, "Theotokos", altså Gudfødtersken eller Gudmoderen, om Jomfru Maria, men kun "Christotokos", altså Kristusfødtersken, Kristusmoderen. For dette kætteri, der blev fordømt allerede ved synoden i Efesos i 431, måtte han flytte fra sit bispeembede i Antiokia helt til det Sassanidiske Persien.

Det var naturligvis velfortjent, at Nestorius måtte opgive sit kirkelige læreembede, thi da udskiftningen af Theotokos med Christotokos svækker enheden mellem Kristi to naturer – dvs. mellem den præeksistente anden person i treenigheden og så den Kristus som blev født af jomfru Maria og som bringer frelsen til mennesket – er det kernen i evangeliet, der trues af Nestorius' kætteri. Svækkes enheden det mindste, er det ikke fuldt og helt Gud, der blev menneske, og så kender vi ikke Guds inderste væsen. Alt bliver usikkert. Så er vi tilbage i Kaos, i "Tohu Wabohu".

Nestorius' kætteri kan i vor tid, hvor samtlige vestlige kirker, også folkekirken, indeholder ikke blot forskellige kristne trosretnin-

gen men vidt forskellige og aldeles modsatte religioner, hvoraf hovedparten er fjender af kristendommen, muligvis forekomme at være et relativt perifert kætteri.

For enhver der betragter kristendommen som noget andet og mere end en menneskeskabt livsanskuelse – nemlig som den objektive historiske, metafysiske og kosmologiske sandhed om verden – er alt imidlertid slået i stykker, når der, således som Nestorius gør det, på denne vis skelnes mellem den præeksistente søn og den inkarnerede søn.

*

Det var da også præcis for at imødegå kætterier som disse, at læren om Jomfru Marias syndfrihed og Jomfru Marias ubesmittede undfangelse var udbredte allerede i oldkirken og hos Luther. Medens Thomas Aquinas var imod denne lære, blev den stærk promoveret af blandt andet Duns Scotus og William af Occam og af den munkeorden, Augustinerne, som Luther tilhørte. Stadig 10 år efter de 95 teser, i 1527, skriver Luther i en sermon:

"Det er en sød og smuk tro at indgydelse af Marias sjæl blev udvirket uden arvesynd; således at ved selve sjælens indblæsning blev hun også rensset for arvesynd og skænket Guds gaver, hun modtog en ren sjæl indblæst af Gud; således var hun, fra det første øjeblik hun levede, helt uden synd." (Sermon, 1527)

Andre steder formulerer Luther sig mere i retning af, at det først var senere, ved bebudelsen, at Maria blev syndfri, men hovedsagen er den samme.

Ligesom Kristus i dag er i kirken og renser den, var han dengang i Maria og rensede hende.

Læren om Jomfru Marias ubesmittede undfangelse forkynder således ikke, at Maria kan undvære korset, den forkynder tværtimod, at den præeksistente og evige korsfæstede frelser Jesus Kristus også i sin præeksistens er den korsfæstede og derfor som korsfæstet var til stede i Marias krop, så sandt som

han er kød af hendes kød og blod af hendes blod.

Det var ikke en bekendelsessandhed, men Jomfru Marias syndfrihed ved hendes egen undfangelse sås som en logisk følge af bekendelsen og som et nødvendigt værn mod kætterier som Nestorianismen

Med den viden om reproduktion, som moderne biologi har givet os, kan man sige, at læren om den ubesmittede undfangelse for kirkefæderne blot understreger, at også som æg i jomfru Maria er den korsfæstede Kristus både Gud og menneske. Samtlige en kvindes æg, også det, som var Kristus, dannes jo allerede medens kvinden selv er foster.

Det var dette, der var meningen, når mange også i oldkirken fastholdt, at jomfru Maria er en undtagelse blandt mennesker, undfanget på naurlig maner men allerede ved sin egen undfangelse rensset fra synd ved den korsfæstede frelser. Jomfru Maria er kirken, der bærer den korsfæstede Kristus i sig og som derfor er rensset ved hans offerdød.

Hvad man end mener om Marias egen undfangelse, så har man, mener såvel oldkirken som den danske folkekirkes bekendelsesskrifter, når man fratager Jomfru Maria titlen Theotokos, sat sig uden for kirkens fælleskab.

*

Nestoriansk kristendom spredte sig i århundrederne efter Nestorius' død ud gennem Indien og helt til Kina.

En af de kirker, som desværre lod sig fordærve af Nestorius, var den assyriske kirke. Den blev derfor en af de mange østkirker, der efter Kalkedonsynoden gled bort fra sand kristendom.

Nestorianerne kan siges at være det modsatte af monofysitter, da de jo understreger adskillelsen af Kristi to naturer så meget, at han ikke længere kan holdes sammen som person. Ikke desto mindre har nestorianere, monofysitter, adoptionere, modalister, miafysitter, henofysitter, eutylianitter osv. alle

det til fælles, at de – på trods af en ofte modsat hensigt – sætter et skel ind i treenigheden som betyder, at inkarnationsteologien bliver en lille smule mindre paradoksal end den skal være. Næsten alle kætterier er på denne vis rationaliserende, og konsekvensen af rationaliseringen er, at Gud ikke har inkarneret sig fuldt og helt i Jesus Kristus. Der er stadig noget af ham som er skjult

Ligesom typer som Sandbeck, Thomas Reinholdt og Niels Grønkjær – og med dem alle de dominerende teologiske stemmer i den danske folkekirke – fjerner paradokset ved at ophæve Guds almægtighed og derved netop ikke tager inkarnationen og korset alvorligt, men lader tilværelsens ultimative magt – som de ikke længe kalder gud – forblive skjult, således fik alle de teologier, der efter Kalkedonense blev udskilt fra kirkens hovedspor ligeledes som konsekvens, at den inderste kerne i Gud forbliver skjult for mennesket.

Når man – som stort set al moderne teologi – ikke længere vil sige, at ikke en spurv falder til jorden uden Guds vilje, men kun, at Gud lider med fuglen eller falder til jorden sammen med den, så eksisterer der jo en højere magt, evt. en naturlov eller en skæbnemagt, der står over både Gud og fuglen og som de begge er underlagt. Denne ultimative magt har hverken vi eller Gud nogen indflydelse på og dens fremtidige gerninger er skjulte for os. Således mener den moderne teologi, og her har den et dybtliggende fælleskab med de fleste oldkirkelige kætterier.

Derfor er skridtet – hverken for diverse oldkirkelige kætterier eller for moderne teologi og ateisme – særlig langt til Islam, dvs. til dyrkelsen af den for altid skjulte skæbnemagt hvis inderste væsen man intet kender til og over for hvem der kun findes én fornuftig reaktion: underkastelse.

Islam er kristendom uden paradokset, det er kristendom for den rene fornuft. Thi som Chesterton så sandt siger det, så er galningen ikke ham, der har mistet sin for-

nuft, men tværtimod ham, der har mistet alt andet end sin fornuft. Ham der har mistet sansen for det poetiske, for det eventyrlige, for det paradoksale, for miraklet. Sådanne galninge var og er troende muslimer og sådanne galninge er nutidens sekularister, ateister og materialister.

En sådan iskold og derfor åndløs, sindssyg og irrationel rationalitet lyser ud af islam, ud af den postkristne gudløshed og ud af det 20. og 21. århundredes gudløse teologier.

Det er formentlig netop den monofysiske og miafysiske hovedtendens i den orientalske kirke, som for det første skabte det åndelige fundament for islam og som for det andet bevirkede, at det for store dele af befolkningerne i disse kætterske kristne områder ikke blev oplevet som en religionsskifte at gå over til muhamedanismen. Ja, måske skete det helt umærkeligt, således som den nyeste islamforskning synes at antyde. Et kristologisk kætteri udviklede sig, implicerer denne forskning, over et par århundreder umærkeligt til Islam.

Nutidens kristendomshadere handler derfor i klar overensstemmelse med deres livsanskuelser, når det er kristendommen, de overøser med had, medens de viser forståelse for Islam. Det er kristendommen og kun kristendommen, som er ateismens virkelige fjende.

Ligeledes handler folkekirkens gudsløse præster og biskopper i klar overensstemmelse med deres egen og folkekirkens gennemsnitlige livsanskuelse, når de lader muslimske chefideologer, de såkaldte imamer, drive propaganda i kirkerne.

Islam er kristendom uden paradokset. Først når den danske folkekirke atter bliver omvendt til kristendommen og derved atter kan skelne mellem sig selv og sin modsætning, vil den kunne tage kampen op med sine fjender.

Ateisten, den moderne teolog og muslimen har det tilfælles, at de alle ser sig underkastet en skæbne, hvis vilje de ikke kender og som de i sidste ende ingen indflydelse har

på. Det eneste specielle ved den moderne teolog er, at han – ved nogle rent sproglige tricks – også hævder, at gud er uden magt og underkastet den af naturlovene definerede skæbne, hvorved de jo blot har gjort noget andet end Gud til den øverste magt i verden. På denne vis har de også fællestræk med før-kristen hedenskab, så sandt som denne altid og alle steder tager udgangspunkt i, at der findes en metaguddommelig, meta-fysisk og meta-moralsk virkelighed, som vi og guderne står stort set lige magtesløse over for og som hverken kan påvirkes afgørende af os eller af guderne.

Når alt det ovenstående er sagt, så må man modsat også huske, at den assyriske kirke var en af de få kirker, der på trods af 1300 års forfølgelser og genkomne bestræbelser på folkemord, for en stor dels vedkommende undlod at bukke under for det muhamedanske pres.

Det kan, skal det retfærdigvis siges, måske skyldes, at den assyriske kirke netop ikke var monofysitisk og i århundrederne efter Nestorius atter nærmede sig sand ortodoks kristendom.

Selvom Nestorius ganske rigtigt blev fordømt på Kalkedonsynoden, og den assyriske kirke følgelig aldrig tilsluttede sig Kalkedonense, så har den assyriske kirke senere tilsluttet sig Den nikæno-konstantinopolitanske Bekendelse. Derved fik den opbygget skellet mellem kristendom og islam og det var formentlig årsagen til, at den ikke blev opløst.

Den assyriske kirke og det assyriske folk blev, kan man sige, formentlig ganske bogstaveligt reddet af Nikænum. En del af den, den kaldæiske retning, tilsluttede sig endda i 1500-tallet, efter at et folkemord igen havde decimeret kirken, fuldt og helt den vesterlandske kirke (ved at en biskop i al hemmelighed drog til Rom) og ophørte dermed officielt med at være nestorianere.

Så meget om Nestorius og al

hans væsen. Nu vender vi tilbage til Mosul eller rettere til dens forgænger, oldtidsbyen Nineve.

Assyrerriket blev som sagt i året 612 f.Kr. jævnet med jorden af en alliance mellem sine tidligere undertvungne. Befolkningen blev massakreret, gjort til slaver eller tvangsdeporteret. Byens udslættelse var så grundig, at også dens fortidige eksistens blev glemt.

Kun i de bibelske skrifter levede mindet om den by, der engang var verdens smukkeste og største. Der var perioder i europæisk bibelkritik, hvor den blev betragtet som en rent mytologisk størrelse på linje med grækernes Atlantis.

Byen fandtes jo som sagt kun i det mest upålidelige af alle verdens skrifter, nemlig det skrift som de kristne kalder helligt. Det var derfor ganske overraskende, at Carsten Niebuhr i 1766 under sin rejse gennem Mesopotamien kunne skrive følgende om en gigantisk bunke sand tæt ved Mosul:

”Jeg fandt først ud af at dette var et ganske særligt sted, da jeg kom tæt på floden. [...] De viste mig på en stor bakke en landsby som de kaldte Nunia og en moske hvor profeten Jonas var begravet [...] En anden bakke i området kaldes Nineves slot.”

Dette var der stort set ingen i samtiden, der troede på. Det var nok bare en myte, en skrøne fra de varme lande.

Først 80 år senere, i midten af det 19. århundrede, var vesten blevet så meget stærkere end Osmannerriget, at vesterlændinge, inklusive tidens mange arkæologer og eventyrere for første gang i 1200 år kunne rejse nogenlunde frit og beskyttet stort set overalt i verden. Blandt andet i det mesopotamiske område.

Det var den tid, hvor en engelsk konsul i Konstantinopel, Alexandria og Peking havde mere reel magt end de formelle Kaliffer og Kejsere og hvor Islam i det hele taget, som den magtfixerede ideologi den er, lagde sig på ryggen

med poterne i vejret ved synet af vestens selvsikkerhed.

(Ja, det ville Islam gøre igen i dag, hvis vi havde selvsikkerhed. Men de gennemskuer os i al vores nihilisme. Man kan jo som bekendt ikke overvinde *noget* med *intet*. Heller ikke i åndelige krige.)

Derfor begyndte vestlige eventyrere at grave i de utallige sandbjerge, der ligger spredt ud over hele Mesopotamien. Bjergene er skabt ved, at lerhuse er bygget op og faldet sammen som støv, hvorpå nye huse er bygget oven på de gamle. Gennem 2-3-4 tusind år fra de ældste sumerer og frem til klassisk oldtid opstod store sandbjerge, der gemte skatte til arkæologerne i form af alle de ting, som var andet og mere end blot solbrændt ler. De fleste skatte blev straks bragt i sikkerhed i London, Paris, Berlin og New York.

En af de mere markante af 1800-tallets eventyrere var englænderen Austen Layard. En virkelighedens Indiana Jones. Han var, som alle datidens dannede mennesker, der havde brugt en pæn del af deres skoletid på at skrive latinske vers, tilmed en stor litterat. Hans dramatiske erindringer fra osmanerriget er efter sigende kunstværker i deres egen ret.

I året 1849 – medens Richard Wagner deltog i revolutionen i Dresden og brændte operaen ned til grunden, medens slaget ved Fredericia rasede, medens Venedig for sidste gang forgæves forsøgte at genvinde sin frihed og medens Dostojevskij blev dømt til døden ved skydning, men i sidste øjeblik, stående foran henrettelsespelotonen, i stedet blev sendt til fods til Sibirien – medens alt dette skete, udgravede Austen Layard, iført dandyuniform og et velvoksent moderigtigt hipster-fuldskæg, den nyassyriske hersker Sancheribs gigantiske paladser i Nineve. Opført omkring år 700 før Kristi f.Kr. og fyldt med de skatte, vi nu kan se i de assyriske samlinger på British Museum.

Layard og hans efterfølgere udgravede en by, hvor der før udslættelsen havde boet mere en 100 tu-

sind indbyggere, som, fandt man ud af, blev forsynet med frisk vand gennem en 50 km. lang akvædukt, som havde store paladser, hængende haver osv..

De hængende haver, et af oldtidens syv vidundere, hørte nemlig slet ikke til i Babylon men i Nineve, ved vi nu. Kun fordi Nineve blev glemt, flyttede den kollektive hukkommelse efterhånden haverne til Babylon.

Det allervigtigste og aldeles mirakuløse ved Layards udgravninger i 1849 var imidlertid hverken bygninger, relieffer eller andre kunstværker, men et gigantisk bibliotek.

Udover at være en lige så hensynsløs folkemorder som sin bedstefader Sancherib og sin oldefader Sargon d. II, var Nineves sidste store hersker, Asurbanipal, nemlig også historiens første kendte regerende bibliofil. Asurbanipal var kendt for endda selv at kunne læse. Ikke kun samtidig skrift men også oldtidens skrifter.

Den mesopotamiske civilisation var på Asurbanipals tid allerede mere end 3000 år gammel og er en af de få kendte civilisationer med en stærk historisk interesse og viden. Ligesom den nu afdøde kristne civilisation havde det. Der var prestige i at have adgang til historien. Asurbanipal kunne, blev det påstået, læse såvel Akkadisk som sumerisk kileskrift. Han pralede med, at han havde skrifter, dvs. lertavler, der stammede helt tilbage fra før syndfloden.

Det som Asurbanipal hævdede at kunne læse var altså, det allerførste skriftsprog i verden, sumerisk kileskrift, hvor man havde mere end 700 forskellige skrifttegn. Til sammenligning havde den kileskrift, der blev udviklet på hans egen tid, kun 43 skrifttegn.

Man har fundet cirka 30.000 forskellige lertavler fra Asurbanipals bibliotek. Måske indeholdt det oprindeligt flere gange så mange.

Gennem dette bibliotek, der som nævnt, rækker flere tusind år

bagud, fra den tid det blev samlet sammen, og som nu befinder sig dels i British Museum og dels i Metropolitanmuseet i New York, har man nu et ganske stort kendskab til den tidligst udviklede kendte menneskelige civilisation: Sumerernes, babyloniernes og assyrernes civilisation. Den som også den Europæiske verden formentlig udspringer af.

I Asurbanipals bibliotek er der landbrugsoptællinger, finanstransaktioner, testamenter, historiske gennemgange, kongebiografier, skabelsesmyter, eventyr, masser af mytologi, digte, kultiske salmer, matematiske udregninger, lægekunst, kosmologi, astrologi, skolebøger, fragtmenter af skoleelevers stile og diktater osv. osv. Alt hvad en historikers hjerte kan begære.

Asurbanipal regerede indtil 627 f.Kr. fødsel. Over et imperium og en hovedstad, der var rigere end nogensinde før.

50 år tidligere havde Asurbanipals bedstefader, Sancherib, lagt konkurrenten Babylon øde og tilmed vendt Eufrats løb, så hele det område, hvor Babylon lå, blev oversvømmet og skyllet væk.

Kun 15 år efter Asurbanipals død, hvor det assyriske imperium havde forekommet lige så uovervindeligt som Rom år 100, England år 1900 og USA år 1990, og tilmed havde indbefattet Ægypten, blev det i året 612 f.Kr. Nineves og dens tvillingebys Nimrods tur til at blive udsløjet for aldrig igen af komme til live. Sic transit gloria mundi.

En del af udslættelsen bestod i, at de kongelige paladser så vidt muligt blev brændt ned. Alt dette var naturligvis en frygtelig tragedie for Nineves indbyggere, der på en nat blev forvandlet fra rige og usårlige verdensherskere til varer på et slavemarked. For os i dag har nedbrændingen imidlertid vist sig at være en velsignelse, thi ifølge forskerne har denne paladsbrand brændt de mange lertavler på en så

effektiv måde, at det var branden, som sikrede deres bevaring frem til vores tid.

En uvurderligt skat, som altså giver os førstehåndsindblik i den første kendte menneskelige civilisation, i menneskehedens første skriftsprog, i verdens første landbrugskultur med verdens første højtudviklede bykultur med sofistikeret arbejdsdeling, rindende vand, kloakering, avancerede kulter osv. osv.

På patriarken Abrahams tid havde den mesopotamiske civilisation mindst 2000 år bag sig som skriftkultur. Abraham var ikke en primitiv hyrde, der blev hevet ud af ørkenen, han var en gammel mand, som havde levet hele sit liv i en oldgammel stagnerende og snart døende civilisation, hvor langt hovedparten af befolkningen levede i byer.

Han var muligvis selv nomade, men i så fald nomade inden for en bycivilisation. Abraham var en gren, der blev taget af et gammelt døende træ og sat i ny jord. Nu skal vi se på noget af det Abraham og hans folk havde med sig fra Mesopotamien.

*

Da Asurbanipals bibliotek blev opdaget i 1849, kunne man ikke læse kileskrift. Men det kunne man 10 år senere i 1859. I 1876 blev et af religionshistoriens vigtigste skrifter, Enuma Elish, udgivet, og kort efter det andet mesopotamiske hovedværk, helteeposet om sagnkongen Gilgamesh.

Enuma Elish er skrevet på det oldbabylonske semitiske sprog, der ligger meget tæt op ad hebraisk og som i den version vi kender, formentlig er nedskrevet ca. år 1800 f.Kr. fødsel.

Andre fund betyder, at man kan regne med, at indholdet gennem årtusinder var stort set fælles for de sumeriske, babylonske og assyriske civilisationer og kendt af ethvert barn fra Israel til Persien helt frem til århundrederne op til Jesu fødsel. Det kan vi blandt andet se gennem talrige allusioner til Enuma Elish i Det gamle Testamente og i

megen anden litteratur, som er fundet senere.

Enuma Elish er en skabelsesmyte. En mytisk kosmologi som forklarer, hvorfor og hvordan universet blev skabt og hvorfor og hvordan mennesket blev skabt og derfor også, hvad vi som mennesker kan forvente af vor skæbne her på jorden og hvordan vi skal forholde os for at forøge chancerne for at få et tåleligt liv.

Digtet, som er nedskrevet på syv tavler, kaldes Enuma Elish, fordi det er dets to første ord. Ordret oversat betyder de: ”Da i det høje” eller ”dengang deroppe”, ”da foroven”, ”da himlen” eller ”I begyndelsen”. De første 5 linjer kan oversættes således:

”Da foroven himlen endnu ikke var navngivet, og forneden den faste grund ikke havde navn.

Der var intet andet end den oprindelige Apsu [ferskvandstrømmen], deres avler, og kaos, saltvandsstrømmen Tiamat, som fødte dem alle.

Deres vande flød sammen til en enkelt krop.

Ingen marker var skabt intet marskland dukket frem.

Da endnu ingen guder var blevet skabt, da intet havde navn og ingen skæbner var blevet fastlagt,

da var det at guderne blev skabt i dem.”

Det vi hører her er, at i begyndelsen var alt kaos eller enhed, men der er en lille variation i dette kaos, forskellen mellem saltvand og ferskvand, personificeret i de to kaosmagter Apsu og Tiamat, det mandlige og det kvindelige. De avler med hinanden og ud af deres avlen opstår først en række urmonstre og dernæst guderne.

Verden skabes altså af en lille fluktuation i det forskelsløse intet, nøjagtig som vi i mit foredrag på sommermødet i 2015 (De Trinitate I) hørte hvorledes store dele af den nyeste kvantefysik, deriblandt Stephen Hawkins, mener at have overflødiggjort Gud som skaber, ved at have udarbejdet teorier som siger, at et univers som vores kan opstå spontant ud af intet. Intetheden kan, siger Hawkins, af

sig selv skabe en kvantefluktuation og ud af denne er universets blevet bygget.

Hawkins har naturligvis derved ikke forklaret noget som helst, thi det han kalder intet er ikke intet i vestlig forstand, dvs. fravær af alt. Hawkins intethed indeholder jo både kvantefluktuationer og naturlove, som kvantefluktuationerne kan indrette sig efter, og derved indeholder intethedens potentielt allerede hele det univers, der senere opstår. Det Hawkins demonstrerer er altså ikke en skabelse ud af intet, men alene at noget bliver til noget andet. (Det de forklarer er således ikke skabelsen men den evige cirkelbevægelse, den evige genkomst, den evige gentagelse.)

På samme vis forudsætter Enuma Elish en forudgående virkelighed forud for skabelsen. Intetheden indeholder begær og den indeholder magt og derved indeholder den potentielt alt.

Før (og efter) kristendommen er ordene kaos og intethed stort set synonyme og tanken ledes med nødvendighed frem til forestillingen om den evige cirkelbevægelse, den evige genkomst. Kosmos er nogle små spasmer, nogle små kvantefluktuationer, i intethedens kaos.

Verdens skabelse ud af intethedens kaos er i Enuma Elish under alle omstændigheder en ufrivillig konsekvens af urmagternes seksuelle forening. De har begær og de tilfredsstiller begæret, men de ønsker åbenbart ikke at denne avlen skal føre til frugtbarhed.

Da konsekvenserne af deres avlen for alvor viser sig, ønsker Apsu og Tiamat at slå alle guderne ihjel.

I mangel af fortrydelsespiller forsøger de derfor at gennemføre en mere blodig senabort af skabningen.

Deres fred, deres intethedens kaos er blevet forstyrret. Derfor beslutter de, sammen med deres rådgiver, urmonstret Mummu, at slå alle guderne, deres egne børn, ihjel. Apsu siger:

”Deres gerninger er afskyelige for mig Om dagen har jeg ingen fred om natten ingen hvile

Jeg vil udlette, jeg vil stoppe deres gerninger

Således at stilheden kan blive genskabt. Så vi kan få hvile.

[...]

Så svarede Mummu, idet han rådgav Apsu:

Udslet, fader, de forstyrrende

Så skal du få fred om dagen og hvile om natten.

Da Apsu hørte dette råd, strålede hans ansigt

På grund af den ondskab han planlagde mod guderne, hans sønner.”

Da Apsu går i gang med at udlette sin egne børn, bliver udfaldet imidlertid anderledes end han planlagde. Det er ham selv, som bliver dræbt, og Tiamat, urmorderen, overtager hans bestræbelser på at slå deres egne børn ihjel og genskabe det oprindelige kaos, den oprindelige intethed med ro og fred. Hun har altid været hævet over sin sexpartner og viser sig nu også som en større kriger end ham. Med hjælp fra sin nye partner og general, det store monster Kingu, får hun næsten overvundet guderne.

Netop da guderne rædselsslagne må se deres egen udslættelse i øjnene, træder guden Marduk imidlertid frem og lover alle sine søskende, at hvis de blot gør ham, Marduk, til deres enevældige hersker, så skal han nok få deres moder, urkaosmagten, Tiamat, overvundet. Kaos skal udskiftes med kosmos og Marduk skal være kosmosets skaber og herre.

Krigen ender med en gigantisk tvekamp mellem moder og søn, Tiamat og Marduk.

”Tiamat skreg [...]

De kæmpede, Tiamat og Marduk

De kæmpede i tvekamp,

Marduk spredte sit net for at fange Tiamat

Den vind, som fulgte efter sendte han mod hendes ansigt.

Da Tiamat åbnede munden for at sluges ham

Sendte han vinden ind i hendes indre

Han kastede sit spyd mod hendes maveskind

Det for igennem hendes indvolde

Splintrede hendes hjerte.

Efter således at have overvundet hende Udslukkede han hendes liv.

Han kastede liget til jordet og stillede sig på det.”

Og hvad gør man så med den moder, man netop har slået ihjel, hvad gør man med den døde kaosmagt? Man skaber naturligvis en verden, et kosmos.

Marduk splitter Tiamats lig op i to halvdele som en fladfisk eller en østersskal. Af den øverste halvdel skaber han himlen, som holder urvandet ude for oven. Den anden del spænder han ud som jorden. Således holdes kaosvandene ude både foroven og forneden.

Kaosmagtens egen krop er det, der beskytter den ordnede verden mod kaosmagten. Marduk efterlader kun små huller foroven og forneden. Af dem foroven kommer der regn og fra dem forneden udspringer kilder.

Implikationen er, at urkaosmagterne, det forskelsløse vand, stadig er overalt uden for den lille boble af kosmos som Marduk skaber. Kaosmagterne er nu tæmmede således, at de kan bruges til gavn for kosmos. Deres begær, deres kaos og intethed, er blevet tøjlet.

Medens Marduk og hans medguder er forgængelige, ligesom det kosmos de bebor er forgængeligt, så er intethedens urkræfter imidlertid udødelige. Marduk har kun tæmmet dem midlertidigt. De kan atter bryde ind og udlette verden og guderne helt eller delvist, således som vi ser det i de sumeriske, babylonske og assyriske syndflodsmyster.

Efter at have skabt kosmos tildeleler Marduk nu guderne deres respektive opgaver som himmellegemer og naturkræfter. Derved kommer der styr på årstider, klima, naturens indretning osv. Alle guder tildeles en rolle. Derved kan den ordnede verden fungere. Kaos er nu blevet til kosmos, til ordening.

Udviklingen har hidtil været følgende: Først er der kaos, hvilket er stort set det samme som intet. I dette kaos var der begær og sex mellem to kaosmagter som var næsten ens, nemlig ferskvand og saltvand, men som dog hav-

de en lille smule kønsdifferentiering, således at deres begærtilfredsstillelse, meget mod deres vilje, førte til afkom. Afkommet truede opretholden af kaos, intethed og hvile, derfor ville forældrene slå børnene ihjel, men børnene overvandt forældrene og skabte et ordnet hierarkisk kosmos.

Der er dog stadig et problem, thi opretholdelsen af kosmos kræver en stor arbejdsindsats fra guderne og det brokker de sig over. Solen er dødtræt af at stige op om dagen, månen er træt af at stige om aftenen osv. Alt sammen ved deres egne kræfter. Guderne er vrede og Marduk frygter at ende med at lide samme skæbne som sine forældre. Derfor beordrer han jordguden Ea til at finde en løsning og Ea foreslår, at man frembringer en ny skabning, der kan være gudernes slave.

Til dette formål bruger Marduk og Ea nu Tiamats overvundne general, urmonsteret Kingu. Sammen med de øvrige guder binder de ham, skærer hans pulsårer over og lader hans blod flyde ud på jorden.

Af denne blanding af monsterblod og jord skabes mennesket. Mennesket er ikke støv med ånd men en sammenæltning af støv og monsterblod. Skabt til at trælle under guderne og under den ubønhørlige skæbne.

Nu er alle guderne tilfredse og til gengæld hylder de Marduk og bygger templet i Babel til menneskets servicering af Marduk. Blandt andet med menneskeofringer, naturligvis. Babel betyder i øvrigt ”Gudens port”.

*

Enhver kan nu se, at en masse ting går igen i Enuma Elish og i f.eks. græsk og nordisk mytologi og at de derfor formentlig enten har fælles urkilder eller først blev skabt i Mesopotamien og derfra spredte sig mod øst og vest.

De fleste over 40, som har gået i gymnasiet, kender f.eks. Theogonien af Hesiod fra omkring år 700 f.Kr., der har en lang ræk-

ke fællestræk med Enuma Elish. Også her er der et oprindeligt forskelsløst kaos hvorudfra først urmonstrer, Titaner, og derefter guder skabes. Også her ser man, at urmonstrene føler deres stillestående og derfor tidløse liv truet af deres egne børn, som de så forsøger at udrydde osv. Ligesom eventyrets ubevægelige drage, der intet andet ønsker end en evig uforanderlig og derfor tidløs hvilen på sin guldskat.

De mange ligheder mellem stort set alle før-jødiske og før-kristne indoeuropæiske og semitiske kosmologier og religioner – så langt tilbage som vi overhovedet har kendskab til dem – kan sammenfattes på følgende måde:

Først og fremmest forudsætter de, at der findes en metaguddommelig og metafysisk virkelighed, som går forud for såvel guder som mennesker og som vi og guderne i samme grad er underlagt.

Også guderne er som en selvfølge begrænsede i deres magt. Også de er underlagt de metaguddommelige love og den metaguddommelige skæbne. Ja, de er ligesom mennesker dødelige og vil dø en dag. Forskellen fra os er, at de muligvis kan få døden udskudt længe end vi kan. Ingen gud kan vide sig sikker på sin position og de vil med sikkerhed enten dø en voldelig død eller de vil dø ved tidernes ende. Mennesket kan ved spådomme, orakler, tydinge af fugles indvolde og lignende muligvis få lidt indblik i sin fremtidige skæbne og guderne kan nogle gange få større indblik, men ingen kan i sidste ende vide noget som helst. Skæbnen kan narre dig og oraklerne kan narre dig.

Mennesker kan slå hinanden ihjel og guder kan slå hinanden ihjel. Guder kan dø og genopstå, men de kan også lide en uafvendelig død.

Gennem magi, alkymi, besværgelser osv. kan der også i en vis begrænset grad manipuleres med den metaguddommelige virkelighed, men også her er der kun en gradsforskel mellem guder og mennesker. Guder kan have visdom, men

den er altid begrænset, den er altid en attribut. Guder kommer og går. Og det er især dette hedensk mytologi består af. Mennesker kan blive guder og guder kan blive mennesker. Der er flydende overgange mellem mennesker og guder, men også mellem guderne og naturkræfterne og mellem mennesker og dyr.

Alt hvad der findes i kosmos har ultimativt sin skæbne bundet til den før-kosmiske og meta-guddommelige virkelighed. Der er således ingen essentiel forskel mellem guder og mennesker og mellem mennesker og dyr. Alt er gradsforskel og alt har glidende overgange. Ligesom det er tilfældet i dag, hvor man i postkristendommen har indført glidende overgange mellem kønnene, mellem mennesker og dyr osv.

Mennesker kan have gavn af gudernes hjælp, men lige såvel kan Guder have gavn af mennesker. Derfor kan mennesker ved bestemte handlinger så at sige tvinge guderne og andre overmenneskelige kræfter. Det kan ske ved voodoo, kultiske handlinger, ofringer osv. Det er en byttehandel som guden ser en interesse i at respektere. Men det har intet med abstrakt moral at gøre.

Så sandt som alt det, som er til, i lige høj grad har sin rod i den metaguddommelige og meta-kosmiske virkelighed, er den metaguddommelige virkelighed med nødvendighed også meta-moralsk, dvs. amoralsk.

Alt det gode som et menneske kan opleve, og alt det værste og mest dæmoniske stammer i lige høj grad fra denne virkelighed. Det som mennesker finder ondt og det som mennesker finder godt har samme ontologiske status, de er lige oprindelige.

Nogle guder kan være venligtsindede over for os og nogle kan være ondsindede, men det er altid en subjektiv vurdering. Noget der gælder for os.

Om så alle mennesker skulle være enige om en moralsk norm, så er det igen kun noget, som vi der

er enige, er enige i. Det gode kan aldrig være godt i selv og lige så lidt det onde.

Der er ingen absolut moral og for så vidt, som der kan tales om frelse, så har det følgelig intet med moral at gøre. Det handler alene om at kunne frigøre sig fra de ting i denne verden, der binder og piner os.

Sådan så verden ud for alle oldtidens mennesker. De fik det ind med modermælken. Vest for Israel i den græske version og øst for Israel, hvor Abraham kom fra, i den, formentlig langt ældre, sumerisk/babylonske version, som vi mødte den i Enuma Elish

*

Det interessante er nu, at en frygtelig masse ord i Enuma Elish – som altså, i de versioner vi kender den, er nedskrevet ca. 1500 år før Kristus, men som formentlig var den fremherskende i årtusinderne før og altså lang tid før alle andre sådanne myter, vi kender fra f.eks. græsk mytologi – det interessante er, at en masse ord og begreber fra Enuma Elish går igen i bibelske beretninger. Mange steder i Bibelen er der, ved vi nu, direkte henvisninger til Enuma Elishs begrebsverden, ligesom det tydeligt fremgår af de bibelske skrifter, at fortællingerne i Enuma Elish og Gilgamesh var kendt af enhver.

I salmernes bog er der en lang række steder, hvor Gud poetisk beskrives som den, der skabte verden ved at besejre urmonstret og adskille vandene. F.eks. salme 74:

"Du kløvede havet med vælde, knuste på vandet dragernes hoveder; Du søndrede hovederne på livjatan, og gav dem som æde til ørkenens dyr"

Her, og en række andre steder, bruger salmisten og profeterne billeder på Gud der er hentet direkte fra Enuma Elish og lignende myter. På samme måde som danske salmedigtere kunne bruge billeder på Gud, som stammer fra nordisk mytologis tankeverden, netop fordi de forudsættes alment kendte.

Allertydeligst er forholdet til

Enuma Elish tilmed i Bibelens allerførste linjer. De lyder:

"I begyndelsen skabte Gud himmelen og jorden. Og jorden var øde og tom, og der var mørke over verdensdybet. Men Guds ånd svævede over vandene."

Næsten alt i disse linjer er identisk med Enuma Elish. *"I begyndelsen"* kunne også oversættes *"Da i det høje"* eller *"da Gud begyndte"*. *"Øde"* og *"tomhed"* svarer også sprogligt til det stor ur-kaos i Enuma Elish. Verdensdybet er helt samme ord som urkaosmonsteret Tiamat, det store salte hav.

Den guds ånd, der tales om, er samme ord, "RUAH", som i Enuma Elish betegner den onde vind Marduk samler og dræber Tiamat med. I Bibelen er ordet for vind, storm og ånd nemlig det samme. Enhver som, dengang det gamle Testamente blev skrevet, hørte disse ord fik således straks associationer til den alment kendte hedenske skabelsesmyte. Det man i første omgang forstod, når Bibelens første linjer blev læst op var følgende:

"I begyndelsen skabte Marduk himlen og jorden. Marduks storm piske de over urmonstret Tiamat og af hende skabte han jorden og himmelhvelvingen."

Da den genfundne Enuma Elish blev udgivet i 1876 var den første reaktion da også at hævde, at vi hermed fik bibelens genesisberetninger afsløret som variationer over mesopotamiske myter. Der kan i selv se, råbte man: Jødedom og kristendom er slet ikke noget særligt. Det er ren menneskekonstruktion og I kristne har i øvrigt hugget det hele andre steder fra.

Så meget desto mere som man i Gilgamesh-eposet, der i de versioner man har fundet, er skrevet ca. år 2100 f.Kr. og som derfor er verdens første kendte litterære værk, også finder en beskrivelse af et oprindeligt menneske, Ankido, som lever i en paradisisk have, hvor han kan tale med dyrene, kan løbe sammen med gazelleflokkene over stepperne osv., men som, efter at have tilbragt syv nætter med sublim erotik med en underskøn

luxusskøge guden sender til ham, mister sin uskyld og samhørighed med dyrene. Han kan ikke længere forstå dyrenes sprog og bliver, ved et slags felix culpa, bymenneske og ven med kongen Gilgamesh.

I Gilgamesh og i en række andre fundne mesopotamiske skrifter er der tilmed også en fortælling om, at guderne bliver trætte af menneskene på jorden og beslutter at udrydde dem med en vandflod, men at et enkelt menneske overlever ved at bygge en ark og tætne den med asfalt. Det skal jeg senere vende tilbage til.

Fællestrækkene er utallige og de er da også i sig selv interessante.

Mest interessant er det imidlertid, hvad alle disse fællestræk bruges til: De bruges til at fremhæve den helt bogstaveligt afgrundsdybe modsætning, der er mellem Bibelen og alle de verdensanskuelser som omgiver den. Fællestrækkene bruges til at polemisere mod Enuma Elish og præsenterer et helt andet og modsat verdensbillede og en helt modsat antropologi.

I Genesis anvendes alle de ord, læserne kendte på forhånd, men de gives en helt anden og modsat betydning. Netop det at der anvendes de samme ord, gør polemikken så meget desto stærkere.

*

I Bibelens allerførste linjer bruges ganske rigtigt ordene for det oprindelige urhav, kaosdybet, og det er oprindeligt også et egenavn for uhyret Tiamat. Den ånd, som er over urdybet, hedder også ganske rigtigt det samme som den djævelske storm, hvormed Marduk overvandt Tiamat. Men så sker der jo heller ikke mere.

Der er ingen seksuel akt hvorigennem verdens skabes, der er intet ufrivilligt afkom, der er ingen tvekamp osv.

Der er kun en almægtig Gud, hvis vilje sker og som erklærer, at det han har skabt, er godt. Han skaber af godhed og det han skaber er godt. Mennesket er ikke en tilfældig ligegyldig slave, menneskets er

hele skabningens mening og mål. Mennesket er den hvis velfærd fra første øjeblik ligger Gud på sinde.

Virkningen for læserne, der forventede hedensk drama, sex og tvekamp, bliver som virkningen på spidsborgeren af midt i sit selvsikre virke at få en tagsten i hovedet, se Knippelsbro gå op eller glide i en bananskræl.

Alting bliver, hvad vi ville kalde afmytologiseret og afdæmoniseret.

De, som bliver overvundet i Genesis, er derved ikke de oprindelige urmonstre, nej det er alle falske verdensanskuelser, som udryddes.

Med Den hellige Skrifs åbenbaring af Gud og dermed dens udryddelse af alle de falske gudsforestillinger sker den største og eneste virkelige revolution i menneskehedens historie.

Der er jødedom/kristendom og så er der alt det andet. Det er det eneste virkelige skel i livsanskuelser, som findes i verden og som nogensinde kan findes i verden.

*

At skelne mellem religiøse og ikke-religiøse livsanskuelser er en aldeles falsk modsætning. Der er ingen dybereliggende modsætning mellem de to. At være hedning og at være materialist eller ateist er grundlæggende det samme, thi begge tager udgangspunkt i, at der findes en meta-virkelighed, en metafysik i form af grundvilkår eller naturlove, som er fundamentalt upåvirkelig og amoralsk.

Der er heller ingen grundlæggende forskel på en hedensk og en naturvidenskabelig-biologisk skabelsesberetning. Det handler om begær og om magt. Det er aldeles konsistent, at asadyrkelsen i dag er ved at komme igen som en ritualisering af ny-ateismen.

Alle andre religioner og livsanskuelser end jødedom/kristendom er ikke-teistiske, idet der altid er noget, vi ikke kender, som står over de religiøse magter, vi kan forholde os til som mennesker. Ligeledes er alle kristne kætteri, inklusiv islam,

liberalteologien og ny-protestantismen, forsøg på at tage radikaliteten ud af kristendommen. (Islam anerkender således eksistensen af en almægtig gud, man kender blot ikke hans inderste væsen.)

Kristendommen er det helt andet og modsatte. Der er ingen metafysiske eller meta-guddommelige naturlove, der står over bibelens skabergud. Han ER bare og Han skaber. Han er over alt og Hans magt er ubegrænset. Naturligvis med den begrænsning som Hans eget væsen giver. Han kan ikke handle imod de love, der er et udtryk for Hans væsen.

Han har ingen theogoni. Der kan ikke fortælles myter om Hans liv. Han har ingen biografi. Alle disse ting ville jo forudsætte, at der er noget som går forud for Gud, en virkelighed han må indrette sig efter. Et bagtæppe hvorpå Hans drama kan udfoldes. Men det er der netop ikke. Derfor er der ingen mytologi i Bibelen. Der kan godt være myter, men der er ingen mytologi. Der er derfor heller ikke nogen glidende overgang mellem mennesker og Gud, der er ingen apoteosis. Der er Skaber, og der er skabning.

"I begyndelsen skabte Gud himmelen og jorden. Og jorden var øde og tom, og der var mørke over verdensdybet. Men Guds ånd svævede over vandene. Og Gud sagde: Bliv lys og der blev lys."

Dette er en komplet afmytologisering af verden og derfor de mest revolutionerende ord, der nogen sinde er blevet formuleret. Der er ingen kamp, og derfor er den rette oversættelse af "ruah" ikke storm men Ånd. Det er Guds udførende vilje. Helligånden. Der er Gud som skaber, der er Gud som ånd og der er Gud som ord.

"Gud sagde: Bliv lys og der blev lys".

Gud udtrykker sin vilje og straks er lyset. Der er ikke brug for en seksuel akt. Verdens skabelse er ikke en ufrivillig bivirkning af en oprindeligt magttrang eller et oprindeligt begær. Derfor ønsker Gud naturligvis heller ikke at trække sin skabning tilbage igen.

Skabelsen er tværtimod udtryk

for Guds gode vilje. Og Gud så, at det var godt. Gud definerer fra begyndelsen det gode, det sande og det skønne. Han holder af sin skabning. Han er ikke moralsk neutral. Og så kommer vi til mennesket.

*

Enuma Elish er skrevet på syv lertavler. På den sjette skabes mennesket og på den syvende bygges templet i Babylon. Tilsvarende er det i Genesis, på sjattedagen, Gud skaber mennesket og på syvend dagen Han fejrer den verden Han har skabt.

Men tænk hvilken modsætning. I Enuma Elish er mennesket en strøtanke i Marduks hoved, fordi han har brug for nogle slaver for guderne. Mennesket er det sidste og det laveste, som skabes.

Mennesket blev skabt ved at blande monsterblod med ler. I Genesis skabes mennesket også af ler, men det er Guds egen Ånd, som sættes ind i leret, Skaberånden. Mennesket skabes i Guds eget billede. *"Lad os skabe mennesker i vort billede så de ligner os."* Mennesket skabes i den almægtige evige Guds billede, således at også mennesket kan glædes over skaberværket og se, at det er godt.

Mennesket er skabningens højdepunkt. Mennesket er formålet med den hele skabning og mennesket har en guddommelig værdi.

Hvilket så også må blive fortegnet for menneskers omgang med hinanden. Næsten – en hvilken som helst næste – har guddommelig værdi.

Derfor gælder der – da syndefaldet har gjort det nødvendigt – samme straf alle steder og til alle tider for at tage et andet menneskes liv. Derfor gælder der øje for øje og tand for tand.

Det vigtigste af de syv universelle noaitiske bud, som Gud giver til Noah og dermed hele menneskeslægten i første Mosebog kapitel 9, henviser direkte til menneskets skabelse i Guds billede. Budet til alle Noahs efterkommere lyder:

"Men for eders eget blod kræver jeg hævn; af ethvert dyr kræver jeg hævn

for det, og af mennesker indbyrdes kræver jeg hævn for menneskenes liv.

Om nogen udøser menneskers blod, ved mennesker skal hans blod udøses, thi i sit billede gjorde Gud menneskene."

Mere revolutionerende i forhold til et hedensk eller et post-kristent menneske- og samfundssyn kan det ikke blive.

Her fastsætter Gud, at fordi mennesket er skabt i hans billede, derfor er mennesket som menneske af guddommelig værdi. Derfor kan der ikke skelnes mellem det ene og det andet menneskes værdi og derfor findes der ingen bod, der er stor nok som betaling for et menneskeliv. Blodpenge umuliggøres.

Jødedom og kristendom er de eneste livsanskuelser i den samlede verdenshistorie, hvor noget sådan er blevet hævdet. Hvor man altså ikke kan betale godtgørelse for et menneskeliv og hvor man ikke engang må slå et uønsket eller handicappet foster eller barn ihjel.

Utilitaristisk set er øje for øje og tand for tand naturligvis aldeles uforståelig.

Derfor ser vi i dag atter magthaverne ønske højere straffe for handlinger, der undergraver deres magt, f.eks. skatteunddragelse, end for samfundsmæssigt mere lige gyldige lovovertrædelse såsom, at en undersåt lemlæster eller dræber en anden undersåt. Ligeledes er der i dag langt større retssikkerhed, når anklagen lyder på voldsforbrydelser end f.eks. skatteunddragelser, hvor der jo ofte i dag gælder omvendt bevisbyrde. Kun i kristendommen står individet i centrum.

Det absolutte forbud mod at fordrive fostre eller udsætte handicappede eller blot uønskede børn var da også en af de ting ved jødedommen og kristendommen man, sammen med de kristnes seksualmoral, i oldtiden fandt allermest latterlig. I romersk lovgivning var det som bekendt ligefrem forbudt at lade være med at slå vanskabte børn ihjel efter fødslen.

Begrundelsen var, at det belastede byen med uproduktive medlemmer, og det samme er jo begrundelsen, når der i dag ses skævt til dem,

der ikke vil slå deres mongolfoster ihjel eller når man truer den unge teenagemoder med tvangsfjernelse af barnet, hvis hun ikke indvilger i at lade fosteret slå ihjel.

At man ikke fatter det kristne syn på disse ting er forståeligt nok, thi den ophøjelse af mennesket, kristendommen er udtryk for, er en sandhed som ikke kan opstå af sig selv i den faldne verden. Den kan kun åbenbares.

Fordi mennesket er skabt i Guds billede, siger Bibelen aldeles utvetydigt, har et ufødt spædbarn eller en blind og døv ældgammel træl samme værdi som Abraham, Isak og Jakob. Urias har samme værdi som kong David.

For alle gælder: Øje for øje og tand for tand. Intet i denne lov kan relativt. Intet multihandicappet foster med permanent hjerneskade er undtaget fra denne regel, thi også det er skabt i Guds billede:

"Om nogen udøser menneskers blod, ved mennesker skal hans blod udøses, thi i sit billede gjorde Gud menneskene."

Ingen andre steder end i Den hellige Skrift er der sket en sådan ophøjelse af mennesket. Og denne ophøjelse præger så naturligvis også alt andet. For de højeste i samfundet, for helte og konger, gælder nu, at de ikke er nærmere Gud end andre.

I hedenskabet er der som nævnt med nødvendighed flydende overgange mellem dyr og mennesker og mellem mennesker og guder. Derfor kan de højest rangerende mennesker opleve apoteose. Det er utænkeligt i Bibelens univers. Ligesom alle mennesker er lige op-højede, således er alle mennesker også lige langt fra Gud. Det er dette menneskesyn, der er bærende Bibelen igennem.

I såvel hedenskabet som i den materialistiske livsanskuelse ses mennesket som et tilfældigt biprodukt af de kosmiske kræfter, i Bibelen er menneskene, også det mest usle, hele skabningens mening og mål. Kan det blive mere modsat?

I Enuma Elish skabes mennesket for at guderne kan få nogle slaver, i

Bibelen er Guds første tanke, efter at have skabt mennesket, hvordan han skal drage omsorg for sin skabning, hvad menneskene skal have at spise og drikke, hvilken have de skal bo i osv. Menneskene er tydeligvis meningen med det hele. Som det siges andetsteds, så er menneskene endda højt hævet over englenerne.

Men netop dette, at mennesket skulle være universets centrum er naturligvis aldeles ufatteligt.

Oldtidens og nutidens mennesker bruger i øvrigt ofte samme argument for, at mennesket ikke kan være skabningens mål, nemlig argumentet om universets og naturkræfternes rumlige og tidslige grandiositet i forhold til menneskets lidenhed og kortlivethed. Vi kristne kan, om end af andre grunde, kun være enige i at det er ufatteligt.

Der ér ufatteligt at den almægtige Gud har gjort os til skabelsens højdepunkt, det er ufatteligt, at han skabte os i sit eget billede og altid har vores velfærd og frelse for øje.

Det ér ufatteligt at Han med kærlighed og velvilje hører hvert eneste ord og tanke menneskene retter mod ham.

Men således er det, også ifølge skabelsesberetningen. Mennesket er skabningens højdepunkt, skabt i Guds billede. Menneskene er derfor ikke hjælpeløse ofre for naturens kræfter og gudernes lune, de er de mest ophøjede væsener i universet, skabt til at herske over naturen, som Guds hyrder. De lever under Guds lov og under Guds beskyttelse.

*

Alt dette betyder nu også et absolut og definitivt brud med det syn på seksualitet og begær, som findes overalt uden for Bibelen. Vi så i Enuma Elish, at det var begæret, der var det primære og at begærets frugt var et ufrivilligt biprodukt af begæret. Der er begæret, der får urkræfterne til at drages mod hinanden.

Såvel urkræfter som monstre, såvel Guder som mennesker, er i he-

denskabet underlagt deres begær. Begæret er der først, viljen er sekundær. Nøjagtig som i nutidens post-kristne antropologi.

I Bibelen skabes verden ganske modsat, ikke som en ufrivillig følge af en seksuel akt, men af ren begærfri kærlighed. Der er intet oprindeligt ved begæret. Thi da gud er almægtig kan der naturligvis intet være, der binder hans vilje. Der er ingen meta-guddommelig eller metafysisk virkelighed over Gud, thi han er selv den meta-guddommelige og meta-fysiske virkelighed.

Da det oprindelige i Bibelen ikke er begæret, men Guds frie vilje som handler i kærlighed, derfor er begæret heller ikke det oprindelige i det menneske, der er skabt i Guds billede. Gudbilledligheden består lige præcis i, at mennesket har en fri vilje, hvormed det kan herske over sig selv.

Og endnu vigtigere: Fordi mennesket og dets legeme er helligt derfor er også menneskets seksualitet hellig. Den seksuelle akt er til for frugtbarhedens skyld. Et frit udtryk for den kærlighed, der får mennesket til at imitere Gud, også i viljen til at skabe og mangfoldiggøre skabningen. Frugtbarheden er det primære, den seksuelle akt er et middel til at nå dette mål og alene bundet til dette mål. Helt modsat hedenskabet.

Som også Augustin og Luther – og med dem hele den kirkelige tradition – understreger, så er seksualiteten i sin skabte og ikke-faldne tilstand, ligesom alle andre kropslige funktioner, underlagt menneskets frie vilje.

Den er en del af menneskets gudbilledlighed, idet den bruges til kærlighedens gerning, dvs. til at videreføre den kærlighedens skaber-vilje, hvormed Gud skabte verden. Der er ingen følelser eller kropsfunktioner, som viljen ikke altid har kontrol over.

Det er derfor Luther – i fuld overensstemmelse med Bibelen, med Augustin og med den samlede kristne tradition – kan beskrive forplantningen før syndefaldet som en fuldstændig uskyldig begivenhed

der – ligesom middagsmåltidet – foregik ærbart i det offentlige rum, medens den efter syndefaldet, hvor ikke den frie vilje men begæret hersker over kroppen, har et element af skam over sig og derfor bedst kan sammenlignes med et epileptisk anfald. (Jeg tror ikke, at det med denne sammenligning var Luthers mening at indgyde bestemte uæstetiske billeder i vore hoveder. Det handler alene om graden af ufrivillighed.)

Seksualiteten er i al traditionel kristen forståelse det mest tydelige ydre tegn på, at viljen efter syndefaldet er blevet trælbundet. Og netop derved er seksualiteten – hvor børn er blevet opdraget til ærbarhed – en effektiv tugtemester. Af seksualdriften får vi hver dag at vide, at vi ikke holder loven og at vores vilje ikke kontrollerer kroppen og at vi derfor mangler vore synders nådige forladelse.

På grund af denne radikale modsætning mellem hedenskab og jødedom/kristendom er det også – hvor meget vi end måtte hade at indrømme det – en ufravigelig regel gennem hele Det gamle Testamente, i al jødisk tradition, i Det nye Testamente, hos kirkefædrene og igennem hele kirkehistorien lige indtil kirken hørte op med at være kristen, at det seksuelle begær ikke må tilfredsstilles blot for begærets egen skyld. Det må ikke gå til spilde ved at være sit eget mål.

Seksualiteten kan og må kun, lød den uforanderlige jødiske og kristne moral gennem ca. 2900 år, kun udfoldes i ægteskabet, og i ægteskabet skal seksualakten altid være åben for frugtbarhed. Før og efter det ægteskabelige samliv er der derfor kun afholdenhedens mulighed.

I Bibelen er der samme straf for afbrudt samleje, masturbation, og homoseksuel adfærd som for mord, således som det allerede fastslås i beretningen om Onan. I alle tre tilfælde gøres begæret til det primære og mennesket sætter derfor sig selv, dvs. intetheden, i centrum. Det er udtryk for narcissismens ursynd. For menneskets indkrænget-

hed i sig selv. (Indtil det for nyligt blev ulovligt at forske i spørgsmålet, var det da også en almindelig tese, at homoseksualitet er en form for narcissisme, idet den lidende kun kan begære det kendte og ikke det fremmede. Det blev dengang også almindeligt antaget at der er glidende overgange mellem pædo-fili/pæderasti og homoseksuel adfærd.)

I kirkeretten er der iøvrigt blevet brugt de samme fodømmende ord for masturbation og for homoseksuel adfærd, nemlig at disse er intrinsisk fordærvede handlinger, *”Actum intrinsece inordinatum.”* som det lyder i Ratzingers nyeste version af den katolske kirkes katekismus.

Det er dette principielle syn som gjalt uforandret i alle kristne konfessioner helt indtil kristendommen for 140 år siden ophørte med at være vesterlandets kulturbærende livsanskuelse.

Medens seksualiteten i hedensskabet og i postkristendommen er et middel til selvrealisering, til dyrkelse af intetheden, dvs. af det hul mennesket finder, når det ser indad i sig selv, så lyder det modsat i kristenheden, at seksualiteten kun må bruges i kærlighedens tjeneste, dvs. i familiens og frugtbarhedens tjeneste.

Alt dette er igen – ligesom loven om øje for øje og tand for tand – en helt uhørt ophøjelse af mennesket. En ophøjelse intet menneske kan leve op til og som derfor driver os til at søge syndernes forladelse.

Intet andet bud har i samme grad som det i sandhed revolutionerende bud om, at menneskets normalt tilstand (dvs. i alle andre situationer end når man befinder sig i et seksuelt aktivt ægteskab) skal være seksuel afholdenhed, i den grad fungeret som en påmindelse om synden, og derved som tugtemester til Kristus.

Med en sådan lov for menneskelivet behøver man ikke sofistikeret teologi for at regne ud, at man er

en synder. Selv den mest debile kan erkende det.

Uafladeligt påmindes mennesket, hvis det altså opdrages til dydighed, om at det er en synder, der mangler sine synders nådige forladelse.

Vil man omvendt sørge for at gøre en allerede kristen befolkning ikke-kristen igen, dvs. vil man overbevise den om, at den ikke har behov for syndernes forladelse, overbevise den om at den ikke mangler retfærdighed, så er det første og mest effektive skridt naturligvis at gøre seksualiteten til et syndfrit område og til et middel for selvrealisering. Altså sætte denne sandhed over alle andre: Har jeg lyst har jeg lov, ja pligt, thi ellers får jeg ikke realiseret mig selv.

Intet kan, også rent religionshistorisk set, være mere modsat en kristen antropologi. Mennesket er i Bibelen skabets højdepunkt, skabt i Guds billede og som Guds stedfortræder på jorden. Som gartner i hans have. Skabt til mangfoldiggørelse af Hans skabende frugtbarhed, Hans kreativitet. Mennesket er kaldet, kaldet til som Gud at kunne handle frit og ikke være bundet af denne verdens love.

Mennesket er skabt til ikke at være slave af sit begær. Skabt til ikke at være slave under denne verdens magter. Men dette kald til at styre begæret er naturligvis først noget, der kommer efter syndefaldet. Før da var der ikke noget at styre, mennesket brugte sin frie vilje til at gøre Guds vilje som gartner på jorden og var derved i sandhed frit.

Begæret som det, der konkurrerer med viljen og prøver at styre den, kom først ind efter syndefaldet. Viljen er efter syndefaldet fordærvet, men loven er der stadig, nu blot som tugtemester.

Hver gang mennesket i sin seksualitet mindes om, at det er et syndigt væsen som ikke engang kan styre sin krop med sin frie vilje, mindes det samtidig om, hvor stor en forskel, der er på vores nuværende

tilstand og så den herlighed, vi er skabt til at have.

Og her kommer vi så til det store problem ved Bibelens omvendning af alle værdier: Hvor kommer syndefaldet fra? Hvordan kan syndefaldet lade sig gøre?

Det er det store spørgsmål. Ja, det er kristendommen eneste virkelige og afgørende filosofiske problem.

Kristendommen løser alle filosofiske problemer og alle filosofiske paradokser der findes, den løser tilmed tidens paradoks. Uden kristendommen er verden som en symfoni, hvor hver tredje node mangler, med kristendommen fyldes alle hullerne ud og vi kan endelig høre symfonien i hele dens fylde. Men prisen er skabelsen af et enkelt nyt altoverskyggende paradoks: Det ondes problem. Når Gud er almægtig og enerådende, når der intet er over eller ved siden af Ham og når der intet andet end godt er i Gud, hvor kommer så det onde fra?

Som vi så tidligere, så er det onde slet ikke noget principielt filosofisk eller eksistentielt problem i hedensskabet eller i postkristendommen.

De tager begge udgangspunkt i, at der findes en metaguddommelig eller metafysisk virkelighed, hvoraf alt udspringer. Både det vi ser som godt og det vi ser som ondt. Der findes en virkelighed ”Jenseits Gut und Böse”, hinsides godt og ondt. En virkelighed som alene består af magt og af begær. Som består af magten til at være til i alt det, som er til.

Alle værdidomme er derfor relative. Alt det, som påvirker menneskelivet, har samme ontologiske status. Overjordiske magter, som truer os og overjordiske magter som hjælper os, er lige virkelige og udspringer af det samme urfjeld. Det giver derfor ikke mening at sige, at det ene i sig selv er bedre end det andet.

Det samme er som nævnt tilfæl-

det i en række kristne kætterier som f.eks. Islam. I Islam er Allah hævet over godt og ondt i den forstand, at alt det som Allah gør per definition er godt. Hvad Allah kalder godt i dag kan han kalde ondt i morgen. I morgen kan han trække koranen tilbage således at den aldrig har været skrevet, han kan sende Muhammed i helvede og gøre kvinderne til herskere og mændene til slaver. Magten definerer sandheden.

Allah er derfor, ligesom materialismens naturlove, hinsides enhver moral, hinsides godt og ondt og vi mennesker må blot kaste os i støvet og tilbede den ukendte gud og den tilfældige skæbne, han sender os.

Igen er islam og post-kristen ateisme i hovedsagen ens. Que sera sera.

Hedenskab, Islam og post-kristendom har således intet filosofisk problem med det onde, ligesom de ikke har noget teodicé-problem. Men det har vi kristne og vi slipper aldrig af med det. Den Gud, vi møder i skabelsberetningen, er god og kun god. Han skabte ikke en amoralsk verden. Han skabte ikke en verden hinsides godt og ondt. Han skabte – og kan kun skabe – det som er godt:

”Og gud sagde: ”Der blive lys!” Og der blev lys, og Gud så at det var godt.

Derpå sagde Gud: ”Der blive en hvælving midt i vandene” [...] Og gud så at det var godt.

Derpå sagde Gud: ”Jorden lade fremspire grønne urter.” [...] og således skete det [...] Og gud så at det var godt.

Derpå sagde Gud: ”Der komme lys på himmelhvælvingen [...] til at skille lyset fra mørket.” Og Gud så, at det var godt.

Derpå sagde Gud: ”Vandet vrimle med en vrimmel af levende væsener.” [...] Og Gud så at det var godt.

Derpå sagde Gud: ”Jorden frembringe levende væsener efter deres arter.” [...] Og Gud så at det var godt.

...

Derpå sagde Gud: ”Lad os gøre mennesker i vort billede så de ligner os.” [...] Og Gud skabte mennesket i sit billede.

...

Gud skaber verden god. Gud kan ikke skabe andet end det, som er godt. Thi han skaber af kærlighed. Af en kærlighed der intet ambivalent eller dobbelttydigt kan være ved. Derfor ser han, at det var godt. Og derfor er det godt.

Det er ikke godt, fordi Han siger det. Det er godt i sig selv, fordi det er skabt af Ham.

Der er intet ved Gud som er hinsides godt og ondt og der er intet over eller ved siden af Gud. Derfor kan der ingen fejl være i det, Han har skabt.

Gud er ubegrænset, tidløs. Han har ikke selv en historie. Der kan ikke skrives en mytologi om ham og man kan naturligvis heller ikke gå bag om ryggen på ham ved hjælp af magi, religiøse ritualer, ekstaseoplevelser eller lign. Verden er i den forstand afmytologiseret.

Alt værende har sin rod ét og kun ét sted: i Gud. Men hvorfra kommer så det onde? Og hvordan kan mennesket blive ramt af det onde, når alt kommer fra Gud og Gud kun er god og alt hvad han har skabt er godt?

Når alt det som har væren har sin væren fra Gud og Gud kun er god, så er det intrinsisk meningsløst at hævde, at det onde findes, thi så er er det jo noget værende og vi har lige set at intet værende kan være ondt.

Det eneste mulige filosofiske svar på dette problem er, at det onde må komme fra mennesket selv. Ikke ved at mennesket vælger noget andet end Gud, men ved at mennesket vælger det, som ikke er. Ved at mennesket går i intethedens tjeneste. Den virkelige intethed og ikke det pseudo-intet, som hedensskabets og post-kristendommen repræsenterer.

Når alt det, som har væren, kom-

mer fra Gud, er det med nødvendighed intetheden, man vender sig mod, når man vender ryggen til Gud.

Da Moses spørger Gud om hans navn, svarer Gud som bekendt ”jeg er den jeg er” eller ”jeg er” eller ”jeg er den værende”. Det er dette svar, der blive til navnet Jahve. Det modsatte af Gud er følgelig det værendes negation, det ikke-værende.

Mennesket har, på grund af sin gudbilledlighed, muligheden for at vælge ikke-gud. Mennesket har muligheden for at gøre sig selv, dvs. intetheden, til hovedperson i sit eget liv.

Således lyder det filosofiske svar. Det narrative og psykologiske svar der udfoldes Bibelen igennem, er at beskrive hvorledes mennesket vender sig ind i sig selv.

Da alt omkring mennesket henviser til Gud, er den ultimative afstandtagen fra Gud at vende sig indad. Idet man vender sig indad, tror man, at man vender sig mod sig selv, men så sandt som vi har vores væren fra Gud, kan vi kun finde os selv ved at vende os udad mod Ham: Vores Skaber og Herre.

Vender vi os indad, er det intetheden vi finder. Nihilisme, ateisme og narcissisme er psykologiske, eksistentielle og narrative synonymier. Derfor er narcissismen, såvel i dens psykologiske og seksuelle versioner som i dens sociologiske og kulturelle versioner, den værste og mest dæmoniske af alle lidelser.

Det gode, det sande og det skønne er ydre objektive størrelser og alt det, der er ikke-godt må nødvendigvis stamme fra mennesket selv. Det gamle Testamente er således for det første beskrivelsen af menneskets misbrug af sin frie vilje, for det andet beskrivelsen af konsekvenserne af menneskets onde valg og for det tredje beskrivelsen af Guds konstante bestræbelse på alligevel at føre sine udvalgte ad rette vej for sit navns skyld.

Det onde er altid et valg, mennesket træffer, og valget har ikke kun konsekvenser for det enkelte menneske selv, men for hele kosmos.

Så vigtigt er mennesket, så hel-

ligt er mennesket og så meget lig Gud er mennesket. Som Vorherre understreger det over for Kain i Genesis kap. 4 vers 6:

”Hvorfor er du vred og hvorfor går du med sænket hoved?”

Du ved at når du handler vel, kan du løfte hovedet frit; men handler du ikke vel, så lurer synden ved døren; dens attrå står til dig, men du skal herske over den!”

Således lyder advarslen til Kain, før han slår sin broder ihjel, og sådan lyder advarslen til mennesket gennem hele Det gamle Testamente: Du skal herske over synden. Så meget elsker hele universets Herre hvert enkelt menneske.

Ja, sådan er den indre kamp i ethvert menneske, og denne indre kamp i enhver har betydning for hele folkets skæbne og for hele verdens skæbne.

*

Eksempelfortællingen over dem alle er syndflodfortællingen. Thi vel er verden i Det gamle Testamente afmytologiseret i og med, at der et sat et skel ind mellem skaber og skabning, men at verden er afmytologiseret betyder ikke, at der ikke kan være myter, dvs. eksempel-fortællinger. Det kan være rene myter eller det kan være myter, der bliver til historisk virkelighed.

Som bekendt findes syndflodfortællingen i en række forskellige versioner rundt omkring i Mellemøsten. Også dette opdagede man, som jeg tidligere nævnte, da Layard og han efterfølgere sidst i det 19. århundrede udgravede titusindvis af sumeriske, babylonske og assyriske lertavler.

Den første reaktion på lighederne var naturligvis påstanden om, at der intet særligt er ved Bibelens syndflodsberetning.

Sandheden er imidlertid, at syndflodsberetningen i Det gamle Testamente har nøjagtig samme forhold til de hedenske syndflodfortællinger som skabelsesberetningen har til skabelsesmyten i Enuma Elish.

Dvs. at syndflodsberetningen i

Det gamle Testamente bruger nøjagtig samme opbygning – og en lang række af de samme ord – til at fortælle en helt anden historie med en aldeles modsat morale.

For at gøre denne pointe så meget desto tydeligere er det ikke kun én version men flere forskellige af de dengang af alle kendte syndflodsmyster, som ganske bevidst bruges i Det gamle Testamente.

De blev fundet omtrent samtidig med Enuma Elish og de var, ved vi nu, alment kendte også i den periode, hvor Det gamle Testamente blev nedskrevet. Polemikken var derfor også i dette tilfælde ganske åbenbar og gennemskuelig for datidens tilhørere og læsere.

I en sumerisk version af syndflodsmysten fra det tredje årtusind før Kristi fødsel hører vi om en mand ved navn Ziusudra, som – da guderne beslutter at oversvømme verden ved at åbne for de kaosvande der overalt omgiver verden – får nøje instruktioner om at bygge en båd og om hvilke dyr, han skal bringe med ombord i båden.

Da vandet atter sænker sig sender han en fugl ud, båden går på grund på en bjergtop og Ziusudra bringer et takoffer til den gud, som har reddet ham.

Rammen er altså den samme som i Det gamle Testamente. Det samme er tilfældet i den version af Syndflodsmysten som findes i Gilgamesh-eposet, hvor hovedpersonens navn er Utnapishtim.

*

Men hvad er så årsagen til oversvømmelsen i syndsflodsmysterne uden for Bibelen? Ja, i én version er årsagen blot den, at Guderne tilfældigvis får lyst til at oversvømme verden og stort set ikke skænker udryddelsen af mennesket en tanke. Den har altså samme syn på naturkatastrofer, som man indtil for nylig har haft det i den moderne ateisme. I en anden version af myten er der en gud som siger:

”Å menneskene, de larmer så meget, jeg kan ikke sove, lad os udrydde dem.”

Årsagen til syndfloden er således

den samme som årsagen til at kaosmagterne Apsu og Tiamat ved skabelsen ville udrydde guderne og rulle skabelsen tilbage, nemlig at guderne ønsker stilstand og hvile. Deres ønske om menneskets udslettelse er under alle omstændigheder rent egoistisk og narcissistisk og har intet med menneskenes konkrete handlinger at gøre.

Så sandt som verden er fundamentalt amoralsk, har guderne ingen moralske skrupler. Menneskene har intet gjort mod guderne som kunne berettige denne gengældelse.

Ligeledes ligger det naturligvis i det hele uendeligt fjernt for hedninge at påstå, at der er noget intrinsisk syndigt ved mennesket, noget som gør, at vi lever i en verden fuld af menneskelig lidelse. Sådan er verden bare. Que sera sera

Mennesker kan handle mod en guds vilje og guden kan derfor kalde menneskets handling en synd, men det er en specifik anklage, der alene går på forholdet mellem guden og mennesket.

En gud kan kalde mennesket retfærdigt for den samme handling, som en anden gud kalder det syndigt for. Det er derfor helt naturligt, at guderne heller ikke er enige om syndfloden

En af guderne ønsker at udrydde alle mennesker, men til sidst får en anden gud lov til at frelse Utnapishtim og hans kone.

Da oversvømmelsen så begynder er guderne tilmed ude af stand til at styre den. De har lavet et hul i kosmos og nu risikerer de, at hele skallen ud til kaos brydes ned.

Guderne er på nippet til selv at blive udsløjet og bliver først reddede i sidste øjeblik. Den hedenske syndflodsberetning er således en fortælling, der lærer os, at vi lever i et usikkert, forgængeligt og amoralsk kosmos.

Denne historie bruges som bekendt i Bibelen til det modsatte: Pointen i Bibelens syndflodsberetning er moralsk. Mennesket har brugt sin frihed til ondskab og har derved nedkaldt undergangen over sig. Intethedens kaosvande oversvømmer verden, fordi men-

nesket selv har hidkaldt dem. The prince of darkness is a gentleman. Han kommer altid, når man kalder.

Kosmos er til for mennesket, og bryder mennesket sin pagt med Gud, er det hele kosmos, der bliver påvirket, ligesom det er hele kosmos, der ville blive genløst, hvis mennesket bliver det. Det ville være hele skabningen, der ville sukke og være i veer.

I Bibelen er det Noas retfærdighed, der redder hele kosmos, og da syndfloden er overstået lover Gud tilmed, at han aldrig mere vil sende udslettelsens vande over jorden. Hvordan kan han det? Vil han i fremtiden se igennem fingre med uretfærdigheden? Nej, det kan han naturligvis ikke. Regnbuen er derfor et apokalyptisk pagtstegn, der giver mennesket håb om, at gud vil finde en måde at genløse verden.

*

Også i Gilgameseposet får den overlevende arkbygger, Utnapishtim, en gave efter fuldført gerning.

Det er rent tilfældigt, at det er ham, der har overlevet, men ikke desto mindre får han den belønning for sit held, at han og hans kone bliver udødelige, eller rettere: De bliver fritaget fra at ældes.

Så sandt som alt i verden er forgængeligt, så skal guder og mennesker og hele kosmos engang opluges af den store intethed, hvorfra det alt sammen kom. Der findes altså ingen udødelighed i den kristne forstand af ordet, der findes for såvel guderne som menneskene i bedste fald en meget lang udsættelse af døden.

Det ypperste et menneske kan opnå, frelsen, er netop en sådan udsættelse. Det er faktisk denne udsættelse, der er hovedsagen i Gilgameseposet.

Hovedpersonen i dette, Gilgamesh, er ved eposets begyndelse en ond konge i byen Uruk, som piner sine undersåtter og som ikke mindst er en stor belastning for byens unge kvinder, som han udnytter skånselsløst.

Befolkningen klager over ham til

guden Aruru, og Aruru beslutter at opdrage ham.

Det gør han først ved at skænke ham en ven, som han kan elske. At venskab og kærlighed kunne være knyttet til de kvinder, han har sex med eller til det afkom, der kommer ud af det, er slet ikke på tale. Det er det meget sjældent i hedenskabet. Nej, han skal have en ven. Til dette formål er det at guden Arura skaber den ædle vilde, Enkidu, jeg omtalte tidligere.

Enkidu lever som et uskyldigt naturmenneske i en paradisiske have. Han kan tale med dyrene og lever sammen med dem. Han løber sammen med gazellerne over steppen osv. Men Aruru vil tæmme ham, så han kan komme ind i byen og blive Gilgameshs ven. Til dette formål er det, at han i seks dage og syv nætter bliver tæmmet og seksuelt indviet af en underskøn luksusskøge.

Gennem seks dage og seks nætter træder Enkidu frem

Han ligger med pigen.

Da han nu er blevet færdig med hende Går han hen mod de vilde dyr

Da de ser ham flygter gazellerne Steppens vilde dyr holder sig på afstand af hans krop

Enkidu var chokeret, hans krop blev stiv Hans knæ blev ubevægelige, thi de vilde dyr var væk

Han kunne ikke bevæge sig Enkidu måtte sænke sit tempo, det var ikke som før

Men nu havde han visdom, han havde stor viden

Da han vendte tilbage satte han sig ved skøgens fødder.

At blive seksuelt indviet og at spise af kundskabens træ er altså i Gilgameseposet det samme. Efter dette felix culpa, hvor dyrene ikke længere vil kendes ved ham og hvor han også fysisk har mistet sin paradisiske styrke, men hvor han til gengæld har fået kendskab om verdens veje, kan han nu drage ind til byen for at blive ven med Gilgamesh.

Vi får ikke noget at vide om, at Enkidu har udødelighed i sin naturtilstand, men det har han jo for så vidt som han som naturmenneske levede i nuet og uden nogen vi-

den om, at nuet ville kunne ophøre. Ligesom den legende kattekilling. I den forstand mister han også sin udødelighed ved at spise af kundskabens træ, dvs. ved dels at ligge med skøgen og ved dels at sidde ved hendes fødder og lære om verdens veje.

Ja, det siges endda i teksten, at han bliver som guderne udi visdom. På samme måde som det i syndefaldsberetningen siges, at man ved at spise af kundskabens træ bliver som Gud udi visdom.

Den tæmmede vilde er nu i stand til at tæmme det løsslupne bymenneske Gilgamesh og de oplever mange eventyr sammen.

Men da Enkidu senere dør, lærer Gilgamesh til gengæld også tabets smerte at kende og han bliver fra nu af monomant optaget af døden og af at overvinde den.

Derfor drager han ud i verden for at finde den plante, der kan give evigt liv. Livets træ.

Enkidu har spist af kundskabens træ og nu drager Gilgamesh ud for at finde livets træ. Han drager helt ud til verdens grænse. Til allersidst på rejsen møder han Utnapishtim, den overlevende fra syndfloden. Gilgamesh spørger om Utnapishtims hemmelighed. Det er her, Gilgamesh lærer om den store oversvømmelse. Men samtidig får han at vide, at Utnapishtims belønning for sin overlevelse ikke er noget, der kan blive andre til del.

Gilgamesh bliver ganske knust. Dog får han et lille håb, da han hører, at der findes en frugt, der kan holde et mennesket evigt ung. Det er da altid noget, tænker han.

Han finder også frugten, men er uopmærksom et øjeblik og en slange stjæler frugten for næsen af ham. Det er så årsagen til, at slanger har evig ungdom i denne verden. Det har de jo for så vidt, som de i stedet for at blive gamle og dø blot skifter til en ny ung ham og derigennem kan forsætte deres liv tilsyneladende uden at møde alderdommen og døden.

Det er vel en af de ting, der gør slangen til en så god frister. Den frister med evig ungdom. Frister til at

man ved at gribe dagen og nyde livet glemmer den død, der bestandsdig skulle minde os om, hvad vi har mistet.

Gilgamesh må aldeles tomhændet drage hjemad. Han har lært kærligheden at kende hos den ædle vilde, han har lært, at livet er kort og at alderdom og død er uomgængelige.

Da han på hjemrejsen endelig ser sin hjemby, Uruk i det fjerne, affinder han sig med verden, som den er. Han finder dog en smule trøst i, at selvom vi som mennesker er skrøbelige og dømt til at dø, så kan vores store gerninger – f.eks. Gilgameshs eventyr – leve videre i mindet hos de efterfølgende slægter.

*

Går vi nu til Det gamle Testamente, ser vi igen talrige elementer som genfindes, men de genfindes eksplicit polemisk.

Moralen med vandflodsberetningen i alle de mesopotamiske versioner kan bedst opsummeres med Gloucester ord i Shakespeare kong Lear:

"As flies to wanton boys are we to the gods, they kill us for their sport". (Som fluer for gadedrenge er vi for guderne: De dræber os for sjov.)

Moralen er, at vi lever i et amoralsk og fundamentalt meningsløst univers, hvor vi ikke kan gøre andet end at navigere så godt, vi formår det, inden vi skal opløses i det ingenting, hvorfra vi er kommet. Det bør vi klogeligt affinde os med.

I Det gamle Testamente er det aldeles modsat. Mennesket skabes til at leve for evigt og det skabes med en fri vilje og med kendskab til det gode.

Kun hvis menneskene vender sig bort fra Gud og mod intetheden, dvs. bryder Hans lov og spiser af det træ, som Gud i sin kærlighed har sat op som grænse for deres liv, kun da vil de miste det evige liv og ikke længere kun kende det gode men såvel godt som ondt.

De vil lære intethedens narcissistiske dragning at kende. Da Loven ikke er relativ men absolut, ja er en

del af Guds væsen, kan den ikke bøjes. Gud er god og kan ikke være andet.

Når mennesket vender sig mod intetheden, så må mennesket nødvendigvis opluges af denne intethed. Spiser du af frugten skal du visselig dø.

Døden er så at sige indeholdt i lovsbruddet, ligesom det evige liv var indeholdt i livet vendt mod den evige gud.

Derfor har det evige liv ikke nogen selvstændig rolle i Det gamle Testamente.

Vi får at vide, at livets træ også er i paradiset have og serafjerne sættes for indgangen for, at mennesket ikke atter skal få adgang til livets træ. Ligeledes er slangen, som nævnt, på paradoksalt vis også et symbol på den mistede evige ungdom. Men bortset fra det, så spiller evigt liv ikke nogen væsentlig rolle i Det gamle Testamente.

Og netop denne "mangel" må, i fald et moderne dannet menneske satte sig ned og læste Det gamle Testamente, være det mest overraskende ved det hele.

Gilgamesh drager ud for at finde evigt liv i betydningen en evig fortsættelse af dette liv, så længe dette kosmos består. Det er det den hedenske "frelse" i det hele består i: At leve så længe som muligt, så behageligt som muligt og derefter leve videre med et godt navn i slægtens minde.

*

Men hvad består frelsen af i Bibelen? Den består i af være retfærdig over for Gud!

Det er ikke en rest af livets træ, som er i det allerhelligste i templet i Jerusalem, nej det er lovens tavler. De bud hvis overholdelse kan gøre mennesket retfærdigt over for Gud og derved genskabe det forhold, som er mistet.

Ifølge nogle beskrivelser i Bibelen indeholder pagtens ark imidlertid ikke kun de hele tavler men også dem, Moses knuste, da han så folkets afgudsdyrkelse og utugt. Således mindes folket, når

det samles om templet, for det første om sin egen syndighed og for det andet, om at tronstolen er tom. Gud er der og er der ikke. Han er der i løftet om, at han vil komme.

Derfor er hans liv med det udvalgte folk en vandring. En vandring hen mod den forløsning, han har lovet. Den forløsning som burde være umulig, men som han alligevel har forjættet sit folk.

Hedenskabets teogonier og myter handler om gudernes egen historie, Det gamle Testamente handler omvendt om Guds historie med mennesket gennem sit udvalgte folk. Guds bestræbelse på at lede mennesket til at blive retfærdigt.

Derved bliver nationen til som et folkeligt fællesskab og ikke, som i hedenskabet, et hierarki af slaver. Derved bliver historien til som nationens vandring mod frelse og forløsning.

Derfor bliver profeti og offerkult transformeret til at være noget helt andet og modsat i Israel i forhold til det, det er i hedenskabet.

Profeten er nu ikke længere en, der kan gå bag om ryggen på guder og mennesker og læse signaler fra tilværelsens urgrund, norne-trådene under Yggdrasil eller tyngdebølgerne fra Big Bang. Nej profeten bliver nu en budbringer. Guds sendebud.

Offerkulen kan nu ikke længere bruges til at overtale eller tvinge guden, thi Gud har ikke brug for ofre. Offeret bliver tværtimod det ypperste tegn på det kærlighedens bånd, der er mellem Gud og hans udvalgte folk på jorden. Offeret bliver en gave fra Gud.

Det er, som Kain må erfare, kun Gud, der kan lade røgen stige op. Offeret handler ikke om mennesket, der giver, men om Gud som af kærlighed lader mennesket give.

Det er den dybe mening bag konkurrencen mellem Eliaz og Baalprofeterne på Karmels bjerg, hvor Elias med vandet umuliggør, at offeret kan være noget mennesket bringer. Det kan kun være Gud, der lader offeret finde sted.

Netop derved er den egentlige betydning i hvert eneste offer

fra første til sidste side i Det gamle Testamente profetisk.

De kan ikke selv være sonofre, de kan kun vise hen til Guds forsonergerning. Den forsonergerning som egentlig burde være umuligt, men som Gud alligevel har givet løfte om.

Sonofferet der skal forløse hele skaberværket. Som skal bringe afslutning på de smertefulde veer, skaberværket nu lider under.

Således peger altertjenesten gennem hele Det gamle Testamente ud over sig selv hen mod den endelige frelse. Men målet for denne pegen

JESPER BACHER:

Guddommelig uorden eller herlighedsteologisk rod?

Ave crux, spes unica
(Hil korset, vort eneste håb)

"Cur Deus Homo"/Hvorfor blev Gud menneske? Det er det, man kalder et godt spørgsmål, og det er titlen på en berømt bog af Anselm af Canterbury fra 1098,

hvor han stiller samme spørgsmål og fremsætter et svar. Det blev et værk med stor virkningshistorie og et vigtigt indlæg for det, man kalder den objektive forsoningslære. Synden er en krænkelser af Guds ære, men mennesker kan ikke yde Gud den tilfreds, som han har krav på. Det kan alene Jesus Kristus, Guds egen søn, hvis

– det som Det gamle Testamente fra første til sidste linje profeterer om - det kan først ses efter at profetierne er gået i opfyldelse.

Først da kan vi se, hvad det hele handler om: Den kostfæstede og opstandne frelser Jesus Kristus. Som Jesus siger til disciplene på vejen til Emmaus:

"I uforstandige, så tungnemme til at tro på alt det, profeterne har talt. Skulle Kristus ikke lide dette og gå ind til sin herlighed?" Og han begyndte med Moses og alle profeterne og udlagde for dem, hvad der stod om ham i alle Skrifterne.

lidelse og død bliver prisen for forsoningen mellem Gud og mennesket. Faderens kærlighed bliver så at sige over Sønnens lig. Gud Fader er forsoningens genstand, dens objekt.

"Guddommelig uorden" er titlen på Johannes Værges nye bog om regnskabet med Gud, og han hylder rod i regnskabet. Det er nemlig Værges kongstanke, at især den vesterlandske teologi har gjort sig skyldig i en juridisk tankegang med fokus på skyld, straf og tilfreds og udviklet et dystert menneskesyn med tilhørende gudsbillede. Anderledes med den østerlandske tradition, som tænker mere i genoprettelse, fornyelse og opstandelse. Hos vesterlændinge - hertil regnes også nordafrikanske kirkefædre som Tertullian og Augustin - er korset blevet dominerende på bekostning af inkarnation og opstandelse. Johannes Værges hensigt er at finde en bedre, og mener han,